

Süleyman Uludağ İle Röportaj: Tasavvuf, Tasavvuf ve Tarikatlar ve Tasavvuf Sosyoloji İlişkisi Üzerine

*¹Süleyman Uludağ

*¹Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Tasavvuf Tarihi Bölümü Emekli Öğretim Üyesi
Geliş Tarihi: 2017-07-20 Kabul Tarihi: 2017-10-29

An interview with Suleyman Uludag: on Sufism, Sufism and Tariqahs and The Relation Between Sufism and Sociology

*¹Süleyman Uludağ

*¹Uludağ University Faculty of Theology Department of History of Sufism Retired Lecturer
Received date: 2017-07-20 Accepted date: 2017-10-29

Giriş

Karabük Üniversitesi İlahiyat Fakültesi bünyesinde gerçekleştirdiğimiz VI. Tasavvuf Anabilim Dalı Koordinasyon Toplantısı'nda tasavvuf ve sosyoloji bölümünden değerli hocalarımız, Tasavvuf ve Toplum Bilim/Sosyoloji üst başlığında çeşitli meseleleri ele aldılar. Değerli hocamız Prof. Dr. Süleyman Uludağ ile bu toplantının içeriğine dâhil olan bir röportaj gerçekleştirdik. Kıymetli hocamıza, program yoğunluğu içerisinde bizlere vakit ayırıp sorularımıza vermiş olduğu samimi cevaplarından dolayı teşekkürlerimizi takdim ediyoruz.

Arş. Gör. İpek Şengül: Kendinizi tanıtır mısınız? Akademik çalışmalarınız, çalışma alanınız hakkında bilgi verir misiniz?

Prof. Dr. Süleyman Uludağ: 1940'da Amasya'nın Akyazı köyünde dünyaya geldim. İlkokulu köyümde, İmam-Hatip okulunu 1963'te Çorum'da, Yüksek İslam Enstitüsü'nü 1967'de İstanbul'da bitirdim. 1967-70 yılları arasında Kastamonu İmam-Hatip okulunda, 1970-75 yılları arasında Kayseri Yüksek İslam Enstitüsü'nde görev yaptıktan sonra 25 Kasım 1975'te Bursa Yüksek İslam Enstitüsü'nde göreve başladım. Ekim 2007'de Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'nden emekli oldum. İkamet yerim Bursa'dır.

İlk eserim Kalam Dersleri kitabım 1969'da yayımlandı. O tarihten bugüne (Ekim 2016 tarihine) kadar çeşitli eserlerim yayımlandı. İbn Haldun'un Mukaddimesi, Kuşeyri'nin tasavvufa dâir olan Risâlesi ve Attar'ın Tezkiresi başta olmak üzere çeşitli ana kaynakları tercüme ettim.

Akademik hayata geçerken çalışma alanı olarak Tasavvuf Tarihi'ni seçtim. Bununla beraber devamlı sûrette kelim, fıkıh ve İslam felsefesiyle de ilgilendim. Bu arada çeşitli dergilere yazı yazdığım da oldu.

Arş. Gör. İpek Şengül: Çalıştığınız anabilim dalını nasıl tanımlarsınız? Olumlu-olumsuz yönleri nelerdir?

Prof. Dr. Süleyman Uludağ: Çalıştığım saha Tasavvuf Tarihi'dir. Tasavvufun tarihi ile tasavvufun kendisini yani (tasavvufu) birbirinden ayırmak lazım. Tasavvuf başka Tasavvuf Tarihi daha başka bir şeydir. Bununla beraber bu ikisi birbirinden tamamen ayrı ve kopuk şeyler değildir.

Tasavvuf Tarihi tasavvufun kaynağından, doğuşundan, gelişme sürecinden, dönemlere, toplumlara ve bölgelere gösterdiği şekillerden ve farklılıklardan, bir tür tasavvufî yapılanmalar ile cemaatler olan tarikatlardan; yine bir tür müesseseler olan tekke ve zâviyelerden, sûfilerin zikirlerinden, evrâdından, âdâb ve erkânından, ayrıca büyük sûfilerden, tarikat kuran meşâyih'ten; sûfi mütefekkir, yazar ve âlimlerden; bunların eser ve fikirlerinden bahseder. Bu alanda araştırma ve çalışma yapmak için sûfi, derviş, mürid ve şeyh olmaya gerek yoktur. Çünkü bu çalışmalar daha ziyâde ilmi niteliktedir, ameli olmaktan çok nazaridir. Gayr-i Müslimler bile bu alanda faydalı çalışmalar yapabilirler. Louis Massignon, Reynold A. Nicolson, Annemarie Schimmel gibi gayr-i müslim şarkiyatçıların tasavvuf tarihiyle ilgili kıymetli ve faydalı eserleri mevcuttur.

Tasavvufun kendisi başlı başına bir amel, bir eylemdir, bunun da ötesinde samimi sûrette yaşanan bir hayat tarzıdır. Bunun hazzına ve zevkine ermez. Burada sahîh bir itikâd, ihlaslı bir ibadet, doğru ve dürüst bir ahlak aranır. Bu hayat tarzını, samimi surette ibadet eden takva sahibi her mümin az çok yaşar ama bunu daha ileri ve daha yüksek seviyede yaşamak için bunun eğitimi deneyimli, bilgili, ehliyetli bir üstattan almak tercih edilir. Her hususta olduğu gibi tasavvufta da mürebbi ve rehber denilen bir üstada ihtiyaç vardır.

Bu anlamda sûfi Allah Teâlâ ve Resûl'ünü sever, onlar da insanlar tarafından da sevilir. Kur'an'daki 'Onlar Allah'ı severler, Allah da onları sever.' (Mâide 5/54) ifâdesiyle bu husûsa işaret edilmiştir. İşte evliyâ yani Allah dostları bunlardır ve Allah'ın sevdiği bir kul olmak da en büyük saadettir.

Tasavvuf İslam'ın özüdür ve baştan sona kadar da olumludur, ancak iyi ve güzel olan şeyin hem taklitleri (çakmaları, imitation) hem istismarcıları vardır. Tıpkı değerli paraların ve değerli taşların gerçek olanlarının yanında kalb ve sahte olanlarının da bulunduğu gibi. Tasavvuf ve tarikat manipülasyonlara açık olduğundan bu hususta çok dikkatli olmak; tecrübeli, bilgili ve takva sahibi hoca efendilerden yararlanmak gerekir. Bu yolda ayağı kayanlar bir daha kolay kolay doğru yolu bulamıyorlar. Tasavvuf sahasında rehber ve yol gösterenler de var rehzenler ve yol kesenler de var ama ikinciler daha fazla.

Arş. Gör. İpek Şengül: Tasavvuf anabilim dalının diğer bilimlerle ilişkisini değerlendirir misiniz?

Prof. Dr. Süleyman Uludağ: Sosyal bilimler, deyince ne anlamalıyız? Bir doğa ilimleri, rasyonel ilimler, normatif ilimler var bir de psikoloji, sosyoloji, antropoloji ve tarih gibi konusu insan ve toplum olan bilimler var. Bu sonuncu ilimler sosyal bilimler olarak bilinir. Tasavvufun psikoloji, sosyoloji, kültür, antropoloji ve tarihle ayrıca edebiyat, şiir ve mûsikî gibi güzel sanatlarla yakından ilgisi var. Tarikat ve tekke sosyal bir örgüt ve kurumdur, tasavvuf hem bireysel hem de toplumsal bir şekilde yaşanır. Bir sûfi evine veya zaviyesine çekilir, tek başına ibadet ve zikir eder, tefekkür dalar, bu bireysel bir ibadettir. Tekkeye gider şeyh veya halifesi gözetiminde ihvanla birlikte cemaat halinde zikir yapar, sohbet katılır, okunan Kur'an'ı ve ilahileri dinler. Bu da işin toplumsal tarafıdır. Din psikolojisi gibi din sosyolojisinin de önemli ve lüzumlu olması bundandır.

Gerek bireysel gerekse toplumsal olarak tasavvufi hayat yaşanırken bireylerin kalplerine, ruhlarına ve zihin alemine gerekse bireylerden oluşan cemaatin hayatlarına birtakım hisler ve fikirler yansır. Bu yansımalar güzel sanatlarda edebiyat, şiir, mûsikî şeklinde, toplum hayatında ahlak, edep tarzında

tezâhür eder. İşte sosyal bilimler söz konusu bireysel ve toplumsal olayları ve olguları inceleyerek ve araştırarak tasavvuf tarihine de tasavvufi hayatın kendisine de katkı sağlayabilir. Dolayısıyla bu çalışmalar dini ve İslami açıdan önem ve değer taşır. Sosyolojinin ve psikolojinin birçok dalları ve alt bölümleri var. Bunlardan sadece din ve tasavvufta ilgili olan kısımları bizi ilgilendirir. Çünkü bunlar dini ve tasavvufi gerçeklerin daha doğru anlaşılmasını sağlarlar.

Arş. Gör. İpek Şengül: Tarikat olgusuna "Sosyal teori" açısından bakılmasını ve değerlendirilmesini nasıl buluyorsunuz?

Prof. Dr. Süleyman Uludağ: Tarikat konusuna "sosyal teori" açısından bakma meselesi açıklanması gereken bir husustur. Sosyal teoriden ne anlıyoruz? Önce şu hususa dikkat etmek lazım ki sosyoloji ve sosyal bilimlerin çeşitleri, farklı inceleme ve araştırma yöntemleri var. Yöntem farklılığı çoğu zaman değerlendirmelerin ve sonuçların da farklı olmasına yol açıyor. Pozitivistlerin, Marksistlerin, hümanistlerin vs. sosyal teorileri birbirinden epey farklıdır.

Diğer bir mesele sosyal bilimlerde sebep-sonuç ilişkisi pozitif ilimlerdeki kadar net ve kesin değildir. Aynı konuyla ilgili olarak 5-10 sosyal bilimci araştırma yapar, bunlardan her biri diğerlerinden farklı sonuçlara ulaşabilir. Sosyal ve siyaset bilimcilerinden her birinin diğerlerinden ayrı ve kendine özgü bir kanaate sahip olması bu alanın mahiyetinden kaynaklandığı gibi araştırmacıların deneyimlerinden, gözlemlerinden, araştırmada kullandıkları kaynaklardan ve belgelerden daha önemlisi benimsedikleri ideolojilerden kaynaklanır.

Bahsedilen sebeplerden dolayı sosyal ve siyaset bilimcilerinin bilimsel nitelikteki çalışmalar, araştırmaları, analizleri ve sentezleri önemlidir, değerlidir, faydalıdır ama kesin değildir. Bir kanaat verebilir, bazı konuların aydınlatılmasında yararlı da olabilir ama bu tür çalışmaların sonuçlarına sabit ve değişmez sosyal konular olarak bakılamaz.

Arş. Gör. İpek Şengül: Özellikle Cumhuriyet dönemi ve son dönem sosyologlarının konuya yaklaşımlarını değerlendirir misiniz?

Prof. Dr. Süleyman Uludağ: ilahiyatçılar ve tasavvuf olgusu ve tarihi ile ilgilenen akademisyenler toplum ve siyaset bilimcilerinin çalışmalarından ve araştırmalarından mutlaka haberdar olmalı, bunlardan dikkatli bir şekilde yararlanmalı ama kendilerini o bilimcilere teslim etmemeli, tasavvuf tarihini belli bir toplum ve tarih teorisi çerçevesinde açıklama yolunu tutmamalıdır. Onların işi başka bunların işi başka... Şunu da ifade etmek isterim ki sosyoloji, sosyal psikoloji veya antropoloji alanında olduklarını söyleyenler,

alanlarını bir kenara koyarak aynen bir tasavvuf tarihçisi gibi hatta bir şeyh edasıyla konuşuyorlar. Böyle bir eda ile konuşulanların veya yazı yazarların çoğu yapay, yüzeysel ve dayanaktan yoksun beyan ve yazılarını dikkate almada aceleci davranılmamalıdır. Erken cumhuriyet dönemi veya daha sonraki dönem sosyologlarının tasavvuf, tarikat, tekke, şeyh mürid ilişkisi konusundaki yorumları genellikle ideolojiktir. Hem dinin hem de tasavvufun modasının geçtiğini, bunların miadlarını doldurduklarını zımnen veya açıkça söylerler. Daha doğrusu gerek Osmanlı gerekse cumhuriyet döneminde özgün bir sistemi bulunan sosyolog yoktur. Mesela Ziya Gökalp Durkheim'ın, Prens Sabahaddin Le Play sosyolojisinin bizdeki temsilcileridir. Şu anda da çeşitli üniversitelerimizde bir hayli sosyal ve siyaset bilimci var ve bunlar arasında değerli ve önemli çalışmalar yapan akademisyenler de mevcut. Ancak bunlar çalışmalarını İslam kaynaklarından ziyade Batı kaynaklarına dayandırır. Batılılar sosyal ve siyaset bilimlerinde çalışmalar yaparken hem insanlığı hem de insanlığın tarihini dikkate alırlar ama daha fazla Grek-Roma-Hıristiyan geleneğine bağlı kalırlar. Bu sebeple onları izleyen bizdeki sosyoloji uzmanları doğrudan Batı'yı taklit ederek onların mantığı, zihniyeti ve metodlarıyla araştırmalar yaparlar. Buna dikkat etmek şartıyla son 100-150 sene içinde bizde oluşan ve zengin sayılabilecek sosyoloji ve sosyal psikoloji literatüründen istifade etmek ilahiyatçılar için de gereklidir.

Sosyoloji, tarih felsefesi, kültür tarihi ve umran denilen medeniyet bahis konusu olunca mutlaka İbn Haldun ve *Mukaddime*'sini hatırlamak gerekir. İbn Haldun ilk sosyolog, ilk sosyal ve siyaset bilimcidir. Yaptığı ta'liller, tahliller, değerlendirmeler ve yorumlar kendi tarihimize ve değerlerimize dayansa da çoğu zaman evrensel, bugün de geçerliliğini korumaktadır.

Arş. Gör. İpek Şengül: Tasavvufun günümüz tarikatlarıyla ilişkisini ve günümüzde akademisyen-tasavvuf-tarikat ilişkisini değerlendirebilir misiniz? Tasavvuf ilminin şu andaki tarikatları anlamadaki rolü nedir?

Prof. Dr. Süleyman Uludağ: Tasavvufi hayat şeyh ve tarikat aracılığıyla yaşandığı gibi bunlarsız da yaşanabilir, ama her şeyi erbâbından ve ehlienden öğrenmek daima tercih edilir.

Üniversitelerde tasavvuf tarihi konusunda ders verenlerin ve araştırma yapanların konumu ve görevi başka tekkede irşâd postuna oturup müritlerini terbiye eden ve sülûklarına nezâret edenlerin konumu ve görevi daha başkadır. Biri öğretmen diğeri eğitmendir, biri muallim diğeri mürebbidir, biri ârif diğeri âlimdir. Bunlardan biri kendini diğerrinin yerinde görüp onun yapacağı

şeyleri yapmaya kalkıştı mı her şey birbirine karışır, karman çorman olur.

Üniversitedeki tasavvuf tarihi hocası şeyh değil akademisyendir, öğrencisinin karşısına bir âlim, bir muallim, bir araştırmacı kimliği ve kişiliğiyle çıkar ve bütün öğrencilere eşit mesafede durur. Öğrencileri arasında ayrı dinlere veya farklı mezheplere ve tarikatlara mensup olanlar bulunabilir, hatta tasavvuf ve tarikat karşıtları dahî bulunabilir. Bir akademisyen olan hocanın görevi tasavvuf tarihi konusunda doğru bilgi vermek ve tasavvufi hareketleri tarafsız tahlil etmek ve değerlendirmektir. Öğrencilerinin bir tarikata intisâb etmelerini ve bir şeyhe bağlanmalarını temin etmek hiçbr şekilde onun işi değildir. Bu husus meşâyihin işidir. Belli bir tarikatın üyesi olduklarından malesef kendilerini bir şeyh olarak veya şeyhe mürid devşiren bir görevli olarak gören sözde akademisyenler var.

Akademisyen objektiftir, yansızdır, ilmin verilerini esas alır. Şeyh ise gönül adamıdır, haliyle subjektiftir, müridlerin mânevî ve ahlâkî hal ve hisleriyle ilgilenir, şeyh âlim de olabilir ama onun işi daha ziyâde mârifet, irfân, ibâdet ve ahlakla ilgilidir. Şeyh daima âbid ve zâhiddir, aynı zamanda da ârifdir. Akademisyen de ârif olabilir ama onun işi ilimdir, ta'limdir.

Tasavvuf, aynen din gibi ilim olmaktan ziyâde histir, haldir, ameldir, bir yaşama, mânevî ve derûnî dînî hayatı doğru, derin ve yoğun olarak yaşama tarzıdır. Bunun doğru yaşanması ancak doğru yerde, doğru zamanda, doğru gönül ehli ile birlik ve doğru bilgiyle mümkün olur. İlim, sâliki hatadan ve yanlış yola girip sapkınlığa düşmekten korur. Burada ilimden ve bilgiden maksat kaynağı Kur'ân ve Allah Resûl'ünün örnek hayatı olan ilim ve bilgidir. Dini ve İslami anlamda mânevî kurtuluş ancak Hak Teâlâ'nın kelamı, O'nun Resûl'ünün sahih hadislerine bağlılıkla mümkün olur. Bu ikisi olmadan tarikata girmenin de bir şeyhe bağlanmanın da herhangi bir faydası yoktur.

Arş. Gör. İpek Şengül: Her bilim dalına ait aydınlar, tarikat ve cemaatler hakkında yorum yapar, kanaatlerini belirtirken Tasavvuf Tarihi akademisyenlerinin tarikat toplulukları ya da cemaatler hakkında söyleyeceği bir sözü yok mudur/olmalı mıdır, bir tarif yaparsa yaptığı tarif hangi yöntem ve usulle olmalıdır?

Prof. Dr. Süleyman Uludağ: Evet çeşitli ilim dallarına mensup olan mütehasıs, akademisyen, tarihçi, edebiyatçı, sanatkarlar tasavvuf, tarikat ve tekke konularında kalem oynatmaktadır. Bu durum son derece doğaldır. Mesela bir bestekârın tasavvuf musikisine ilgi duymasından ve bu alanda araştırma yapmasından daha doğal ne olabilir? Bu tür çalışmalar tasavvuf tarihinin içeriğini zenginleştirir ve faydalı hale getirir. Fuat Köprülü bir edebiyat

tarihçidir öyle dervişlikle alakası falan bir alakası yoktur ama Türk Edebiyatında İlk Mutasavvıflar isimli kitabı ve diğer bazı eserleri her tasavvuf akademisyenin mutlaka okuması gereken eserlerdendir.

Tasavvuf tarihi akademisyenlerinin hem İslam tarihinde hem de bugünkü Müslüman coğrafyada mevcut dinler, mezhepler, cemaatler, akımlar ve hareketler hakkında hem ayrıntılı ve sağlıklı bilgilere sahip olmaları hem de ilmî mahâfilde, akademik yayınlarda bunları dile getirmeleri, yazmaları gerekir. Böylece tehlike çanları çalmadan ve yumurta kapağı dayanmadan toplumu, devlet ve siyaset adamlarını, aydınları, yazarları ve sanatkârları uymaları ve tedbirli olmalarını sağlamaları gerekir. Bu milletin verdiği vergilerle yapılan kurumlarda çalışan ve bütçeden maaş alan akademisyenler bunu yapmayacaklar da ne yapacaklar! Dekan veya rektör olmak için kulis mi yapacaklar veya spor ve siyasetle ilgili geyik muhabbeti mi! Ya da bir zaviyeye çekilip evrad okumakla, keramet ve keşiflerden bahsetmekle mi yetinecekler! Böyle bir şey olur mu, meselenin toplumla ilgili bir yönü ve sorumluluğu yok mu? Sosyal anlamda vizyon ve misyon sahibi olmaları da icab etmez mi? Aldıkları maaşın helal olabilmeleri için topluma karşı sorumludurlar ve behemehal bunun gereğini yapmalıdırlar. Halka hizmet Hakk'a ibadet gibi sevaba vesiledir.

Şunu da ilave edelim, akademisyenler ister İslamî ister müsbet ve beşeri ilimlerle ilgili araştırmalar yapsınlar, devlet ve siyaset adamları, yöneticiler ve yetkililer mutlaka bu insanlara kulak vermelidir. Onlara karşı ilgisiz ve sağır olmamalıdır. Marifet iltifata tâbidir, müşterisiz metâ zayıdır.

Arş. Gör. İpek Şengül: Günümüz tarikatlarının dini ilimler ya da sosyal yaşam açısından eksikleri var mı? Varsa bunlar nelerdir? Bunlara çözüm olarak ne önerebilirsiniz?

Prof. Dr. Süleyman Uludağ: Tasavvufî hayatın bir özelliği ta baştan beri toplumun her kesiminde, her tabaka, zümre ve meslek arasında yaygın olmasıdır. İlim dar bir çevrenin ve küçük bir kesimin arasında bulunduğu halde tasavvuf filozoflardan ve mütefekkirlerden tutun da ümmilere, okuması, yazması olmayanlara, ister erkek ister kadın olsun yaşlılara, ister köylü ister şehirli olsun toplumun bütün kesimlerine hitap eder, her ortamda yayılır. Durum bu olunca tabiidir ki bunların doğruları ve hak yolda olanlarının yanı sıra pek çok hatalı ve sapkın olanları da mevcut olacaktı. Bunların neler olduğu ve çözüm yolları ayrı ve uzun bir meseledir. Bu husustaki en önemli kriter Kitâbullah'a ve sünnet-i Resûlullah'a harfiyyen ve hassasiyetle uymaktır. Dini konularda hak olanı bâtil olandan ayırt etmenin yolu Kur'ân-ı Kerim ve hadîs-i şerîftedir. Bu kriter değiştirmez.

Arş. Gör. İpek Şengül: Tasavvuf ve FETÖ ilişkisini nasıl değerlendirirsiniz? FETÖ'nün tarikatlarla benzeşen ve benzeşmeyen yönleri nelerdir?

Prof. Dr. Süleyman Uludağ: FE-TÖ isterseniz Fitne Başî'nin örgütü diyelim ve Allah Teâlâ'nın fitne insan öldürmekten daha ağır bir günahdır, dediğini hatırlayalım. Bu fitne hareketinin başı Tasavvuf kavramlarını ustalıklı kullanmaktadır. Mensuplarının kendisine körü körüne bağlanmalarını, dünya ve ahirette kurtuluşa ermenin bu bağlılık sayesinde gerçekleşeceğine onları inandırmış bulunmaktadır. Tıpkı, müteşeyyih dediğimiz sahte şeyhlerin müridlerini kendilerine bağlamaları gibi bir şey. Körü körüne ve gözü kapalı ona bağlananlar o herif-i nâ-şerifte iki şeyin bulunduğu inanırlar: Birincisi başkalarının bilmedikleri hususları ayrıntılarıyla o biliyor, gelecekle ilgili doğru haberler veriyor, şeklindeki kanaattir. Bazı saf-derûn müminler buna inandırılmış olduklarından; 'O diyorsa doğrudur' inancıyla onun her dediğini sorgulamadan yapar ve onu savunurlar. Bunlar; 'Kur'ân'ı da sünneti de o bizden iyiliyor' deyip onun peşinden giderler. Bu durumda artık Kur'ân-ı Kerim ve Hz. Peygamber'in sünneti delil ve kriter olmaktan çıkar. Fitneci Başî söylediği her sözü ve yaptığı her işi Kur'ân ve hadîs kriterine vurduktan sonra söylemiş ve yapmıştır, peşine takılanların bu iki kriteri kullanmalarına da artık ihtiyaç yoktur. Fitneci Başî Hz. Peygamber'le de görüşmekte olduğu, hatta ve hatta Yüce Allah'la bile konuşmakta olduğu yalanını zerre kadar utanmadan ve sıkılmadan ortaya atıp sözlerine ve davranışlarına bazen hadîs, bazen âyet değeri kazandırmaktadır. Bu özelliği itibarıyla o bir mütenebbi, yani yalancı peygamber, bazen de tanrı olduğu izlenimi ve kanaatini hâkim kılmaya çalışmaktadır. Sahte ve yalancı şeylerde bu durum hep görülür ve gözlemlenir.

İkinci husus her şeyi bilen o herif-i nâ-şerifin aynı zamanda her şeye kâdir ve muktedir olduğu inancıdır. Onun mukallidleri ve hayranları ilâhî kuvvet ve kudretin onda tecelli ettiğine, hiçbir şeyin ve hiçbir kimsenin onu yenilgiye uğratamayacağına tam ve kesin bir şekilde inandıklarından sonuna kadar arkasından giderler ve bilinçsiz bir şekilde kendisini destekler. Bu durum Hak Teâlâ'nın peygamberine verdiği mucizeyi ve evliyasına verdiği kerâmetleri andırır.

Bazı saf müminlerin onun emriyle teheccüd namazı kılmaları, celcelütiye (evrâd) okumaları, ona ait eşya ile teberrük etmeleri hep tasavvuf ve tarikat kökenli hususlardır. Fitneci Başî tasavvufî hususları ve esasları kullanmakla kalmamış, merhûm Saîd-i Nursî'nin hem şahsını hem de eser ve fikirlerini istismar aracı olarak kullanmıştır. Fitneci Başî, hareketinin tasavvuf veya tarikat mâhiyetinde olmadığını reddetse bu harekete koyu

esoterizm (bâtinilik) ve mistisizm (sırrılık) hâkimdir. Bu sayede sadece saf Müminleri değil eli kalem tutan aklı başındaki bazı kimseleri bile hipnotize edebilmekte, büyüleyebilmekte, uyutabilmekte ve tuzağına düşürebilmektedir. 25-30 sene kulu ve kölesi gibi ona hizmet ettikten sonra durumun vehâmetini farkedip tövbe-kâr ve pişman olanların halî ancak böyle açıklanabilir.

Müslümanları birbirine kırdırarak kadar gaddarca ve zalimce planlar yapacak kadar yüreği katı, kalbi kapkara olan bu menfûr ve mel'ûn kişi planladığı ve uygulamaya koyduğu bu rezil girişimi düşünecek ve düzenleyecek kadar zeki ve güçlü değildir. Bu noktada İslam düşmanı dış güçlerin özellikle CIA'nin ve MOSSAD'ın maşası ve işbirlikçisidir. İslam düşmanlarından ve istihbarat örgütlerinden aldığı bilgileri ve gücü ilâhî bir kaynaktan almış gibi göstererek müminlerin gözünü bağlamış ve boyamıştır. İslam ve Müslümanlar aleyhindeki tertip ve eylemleri manipüle edip ihtirasının dehşetini ortaya koymuştur. Bu kişi ya bir deli, bir çılgındır veya İslam düşmanlarının bir aleti ve maşasıdır, doğru olan ihtimâl ikincisidir. ABD ve AB'nin hala onu koruyor olmalarını başka türlü açıklamak zordur.

İlâhiyât ve Diyânet câmiâsında bile bu çılgınlığa bulaşanların olduğunu görmek insana ızdırap veriyor.

Arş. Gör. İpek Şengül: FETÖ nedeniyle tüm tarikat ve cemaatlerin aynı potaya alınarak bir önyargı oluşturulmasını nasıl değerlendirirsiniz?

Prof. Dr. Süleyman Uludağ: Tarikatları bu bakımdan ikiye ayırmak gerekir. Dinimizin iki temel kaynağına ve İslam'daki tarikat geleneğine bağlı tarikatlar ve bunların başlarındaki ehliyetli ve samimi şeyhler, müridler ve onların samimi bağları. İkinci tür tarikatlar daha doğrusu makbul tarikatların kolları şeklinde ortaya çıkan bazı tarikatlar ve başlarındaki ehliyetsiz, yeteneksiz ve istismarcı temsilcileri ile FE-TÖ arasında bazı benzerliklerin bulunduğu açıktır. Fakat bunlar FE-TÖ'nün gücüne sahip olmadıklarından sesleri fazla çıkmıyor.

Aslında Fitneci Başî kendi hareketi dışındaki bütün tarikatlarınve cemaatlerin amansız hasmıdır, Nur cemaatinin de düşmanıdır, elinden gelse bunların hiçbirine hayat hakkı tanımaz. Ama aynı kişi Vatikan'la, evanjeliklerle, siyonistler ve masonlarla dosttur. Müslümanlara karşı bunlarla ittifâka girebilmektedir.

Arş. Gör. İpek Şengül: Bu aşamada Türkiye'de tasavvuf ve tarikatların geleceği konusunda ne bekliyorsunuz? Nasıl bir evrilme gerçekleşebilir?

Prof. Dr. Süleyman Uludağ: Diğer Sivil Toplum Kuruluşları (STK) gibi tarikat ehli de serbestçe ve hiçbir engele takılmadan faaliyetine devam

edecektir, etmelidir. Akademisyenlerin görevi bu hususta halkımızı bilgilendirmek olmalıdır. Bundan sonra müminler özgürce tercihlerini yaparlar, yapılan tercihler hakaret ve karalama sınırına varmamalı. Tarikat ehli de başkalarını eleştirirken inşaf ve ölçülü olmalı. Kendileri dışındaki bazı islami hareketleri bâtil, sapkın ve İslam dışı sayıp onları tekfir eden bazı tarikat kollarının mevcûdiyeti kimsenin meçhûlü değildir.

Tasavvuf geleneği ciddi ve yetkin akademisyenlerle samimi ve irfan sahibi meşâyihin sarf edecekleri makul, gerçekçi, ihlâslı ve fedâkarlığı esas alan çalışmalara ve gayretlere bağlıdır. İnşâallah bu işler iyi ve doğru olana evrilir.

Arş. Gör. İpek Şengül: FETÖ olayları nedeniyle tarikatlar yasaklansın, kapatılsın vb. teklifler tekrar gündemde. Bu konuda sizin görüşleriniz nelerdir?

Prof. Dr. Süleyman Uludağ: 1925'te tekke ve zâviyeler kapatıldı, tarikat faaliyetleri yasaklandı. Sonuç ne oldu? Tarikat ehli bazen gizli bazen yarı gizli, bazen de açık olarak faaliyetlerini devam ettirdi. Aslında 1925'teki yasak şu anda zaten resmen ve hukuken devam ediyor. Ama bu yasağı kim dinliyor?

FE-TÖ ve benzeri sapkın hareketlerin ortaya çıkmalarının ve taraftar bulmalarının sebeplerinden biri İlâhiyât, Diyânet ve İmam-Hatip Lisesi mensup ve mezunlarının görevlerini tam ve hakkıyla yapmamalarıdır. İrşâd ve din anlamında rehberlik fetva vermekten, vaaz etmekten, namaz kıldırıp hutbe okumaktan daha ileri ve daha fazla bir şeydir. Bir imam farzedelim, kıraatı iyi, yeteri kadar dini bilgisi var. Vaktinde geliyor, camide namazı kıldırıyor. Her şey bu kadar, onun cemaatle cemaatin de onunla ilgisi bu kadar. Din görevlisi ve cemaat arasındaki ilişki kanun, yönetmelik ve talimattan ibâret kalırsa, din görevlisi ile cemaat arasında sıcak temaslar ve gönül bağı kurabilecekleri bir kişiyi bulmak için arayışa girerler, camide bulamadıklarını tekke ve tarıkkatta bulmaya çalışırlar. Caminin açık bıraktığı boşluk böylece başka yerlerde doldurulur. Artık cemaatin hakîki imamı camideki görevli kişi değil, tarikat önderidir, öncü ve rehber odur, cami görevlisinin imâmeti (önderliği, rehberliği) şekilden ve formaliteden ibâret kalır. Tabiat boşluğu kaldırmaz, boşluk bir şekilde doldurulur. İşte bu durum kâinat imamı, kıt'aların imamları, bölgelerin, şehirlerin, kurumların imamları sahte, yalancı, kandırmaca imamlar üretir.

Aslında müminlerle ilgilenmek, onları aydınlatmak, bilgilendirmek sadece İlâhiyât ve İmam-Hatiplilerle Diyânet görevlilerinin vazifesi olmamalı. Hak olana davet, hak olanı tebliğ, iyi olanı emir ve tavsiye, kötü olandan men ve uyarı her müminin bilgisi ve imkânları ölçüsünde vazifesidir. Herkes görevini yapsa islam âleminde bu başıbozukluk ve kargaşa

yaşanmaz. Habîb-i Kibriyâ; ‘‘Hepiniz çobansınız ve güttüklerinizden sorumlusunuz’’ buyuruyor. Bir çoban davarlarına gereği gibi bakmaz, göz kulak olmazsa koyunlarını kurda kaptırır. Dini alanın da kurtları vardır, yönetmek ve gözetmekle yükümlü olduğumuz insanları bilgilendirerek aydınlatmazsak bu masum insanlar bu alanın kurtlarına kurban olabilirler.

Yüce Rabbimiz hepimizi hak olana ve doğru yoluna erdirmiş, bizi rızasına muvâfık işler yapmaya muvaffak kılsın.